

Tegenvoeters veranderen van koers

Auteur(s):

Nijkamp, P.
Poot, J.

De eerste auteur is als hoogleraar verbonden aan de afdeling Ruimtelijke Economie van de Economische Faculteit aan de Vrije Universiteit Amsterdam. De tweede auteur is associate professor aan de Victoria Universiteit Wellington, Nieuw-Zeeland, en Spinoza professor aan het Master-point aan de Vrije Universiteit.

Verschenen in:

ESB, 85e jaargang, nr. 4247, pagina 226, 17 maart 2000

Rubriek:**Trefwoord(en):**

liberalisering

Het Nederlandse poldermodel deed het de laatste twintig jaar beter dan het Nieuw-Zeelandse kiwimodel. Externe factoren verklaren niet alles. Waarin ligt het verschil?

Al ruim vijftien jaar heeft het economisch beleid in Nieuw-Zeeland volop in de belangstelling gestaan, inclusief in dit tijdschrift. Gedurende deze periode is de economie van het land van de kiwi getransformeerd van één van de meest beschermde en gereguleerde volkshuishoudingen tot één van de meest liberale ¹. De eerste fase van deze transformatie, tot ongeveer 1991, leidde tot grote aanpassingskosten. De baten van het nieuwe beleid werden eigenlijk pas gerealiseerd in de eerste helft van het afgelopen decennium. Rond 1995 wezen alle macro-economische indicatoren in de richting van een rooskleurige toekomst. De inflatie was tot minder dan twee procent per jaar gereduceerd, het werkloosheidspercentage was gehalveerd tot ongeveer zes procent en het aantal banen groeide met zo'n drie procent per jaar. Bovendien was de overheidsschuld teruggedrongen, terwijl een sterke kapitaalinstroom leidde tot nieuwe investeringen en een lagere rentestand. Sceptici, die zich zorgen maakten over een grotere inkomensongelijkheid en het groeiende tekort op de lopende rekeningen van de betalingsbalans, kregen weinig aandacht.

De laatste jaren is echter duidelijk geworden dat, wanneer voor de invloed van de conjunctuur op de macro-economische indicatoren wordt gecorrigeerd, de resultaten van de hervormingsperiode minder imposant zijn. Vooral een vergelijking met het buurland Australië, dat gevoelig is voor dezelfde internationale factoren als Nieuw-Zeeland, suggereert dat de invloed van de economische hervorming op de economische groei, levensstandaard en arbeidsmarkt vooralsnog teleurstellend is ². De Australische economie groeit al een aantal jaren sneller dan de Nieuw-Zeelandse. Een effectieve barometer van het verschil in economisch klimaat is de netto migratie tussen de twee landen. Ingezetenen van één van de twee landen kunnen zich namelijk vrij in het andere land vestigen en de relatieve aantrekkingskracht van Australië leidde tot een forse uitstroom van Nieuw-Zeelanders.

Onderzoek heeft aangetoond dat het verschil in de uitkomsten voor de twee landen niet het gevolg is van relatief ongunstigere externe invloeden op de Nieuw-Zeelandse economie. Tot op zekere hoogte heeft een verschil in beleid wel een rol gespeeld ³. Door een pro-actief beleid ten aanzien van de negatieve invloed van de Aziatische crisis te voeren, werden de monetaire condities in Australië verruimd, terwijl Nieuw-Zeeland juist een strakker monetair beleid voerde om de geanticiperde inflatie te onderdrukken. Dit laatste had een recessie tot gevolg. Ook is het hervormingsproces in Australië wat geleidelijker ingezet en meer op de lange termijn gericht. Het identificeren van de situatie die zich onder ongewijzigd beleid zou hebben voorgedaan, de zogenaamde *counterfactual policy*, blijft natuurlijk een moeilijke zaak.

Er staat nu in Nieuw-Zeeland een revisie van het hervormingspakket op stapel. Onvrede onder het electoraat over de uitkomsten van het beleid leidde bij de parlementaire verkiezingen van 27 november jongstleden tot een winst van de linkse partijen. Een linkse coalitie onder leiding van minister-president Helen Clark heeft te kennen gegeven een aantal hervormingen terug te willen draaien. Belangrijke gebieden voor beleidswijzigingen zijn de arbeidsmarkt (een grotere rol voor vakbonden en collectieve arbeidsovereenkomsten), gezondheidszorg (gemeenschapsparticipatie in het bepalen van lokale prioriteiten), ongevallenverzekeringen (terugdraaien van privatisering van de nationale Accident Compensation Corporation), inkomensbeleid (herstel van de relatie tussen het ouderdomspensioen en het gemiddeld loon), onderwijs (meer centrale controle over de bestedingen van scholen) en herinvoering van het regionale ontwikkelings- en sectoraal beleid.

Veel van de aangekondigde beleidswijzigingen zijn nog in het stadium van verkiezingsmanifestaties en het valt te verwachten dat de voorstanders van meer radicale voorstellen flink wat water bij de wijn moeten doen voordat de voornemens in wetswijzigingen resulteren. Aangezien de meest recente economische prognoses redelijke vooruitzichten bieden, is de politieke druk om het beleid grootscheeps om te buigen wat minder sterk.

Ook internationaal is de speurtocht naar het geïntegreerde pakket beleidsmaatregelen dat de beste uitkomsten teweegbrengt, nog niet voorbij. Recentelijk staat het Amerikaanse model zeer in de belangstelling door de gestegen productiviteitsgroei, de lage werkloosheid en de ogenschijnlijk onstuitbare trend omhoog van de beurskoersen aldaar. Maar ook in dat geval zijn de uitkomsten een combinatie van beleid, een zeepbel-achtige hoogconjunctuur en de invloed van de 'nieuwe economie', en de door de informatie- en communicatie-technologische revolutie gedreven efficiëntie- en productiviteitsverbeteringen.

Het is dus belangrijk een langer-termijnperspectief te nemen. Wat dat betreft is een vergelijking met Nederland interessant ⁴ (zie ook tabel 1). Beide landen scoren hoog ten aanzien van factoren waarvan in economische studies is aangetoond dat ze de welvaarts-groei kunnen bevorderen: hoge investeringen, lage marginale belastingen, openheid van handel, goed onderwijs, rechtsregels en een krachtig monetair en fiscaal beleid. Het Nederlandse poldermodel heeft het echter tijdens de laatste twintig jaar gemiddeld beter gedaan dan het Nieuw-Zeelandse kiwimodel. Waarin ligt dan het verschil?

Tabel 1. Enkele economische, sociale en geografische gegevens van Nederland en Nieuw Zeeland vergeleken.

	jaar	Nederland	Nieuw Zeeland
bevolking			
» totaal (x 1000)	1996	15.494	3.640
» bewoners per vierkante km	1996	360	14
werkgelegenheid			
» participatieratio beroepsbevolking > 15 jaar	1996	59,5	65,8
» beroepsbevolking (bb) (x 1000)	1996	6.983	1.688
waarvan (% van bb): landbouw	1996	3,9	9,5
industrie	1996	22,4	24,6
diensten	1996	73,8	65,9
parttime	1996	28,1	22,4
		(<35 uur p.w.)	(<30 uur p.w.)
bruto binnenlands product			
» per hoofd van de bevolking met koopkrachtcorrectie (in f)	1996	43.901	36.693
» gemiddelde jaarlijkse groei over de afgelopen 5 jaar (%)	1998	4,1	4,2
indicators voor levensstandaard			
» consumptie per hoofd van de bevolking met koopkrachtcorrectie	1996	26.139	22.880
» per 1000 inwoners: personenauto's	1994	383	457
telefoons	1994	509	470
televisies	1993	491	451
artsen	'90 - '95	2,5	2,1
kindersterfte	'94 - '95	5,5	7,2

Nederland heeft kunnen profiteren van gedeeltelijk exogene gunstige kenmerken en ontwikkelingen, zoals de gunstige economisch-geografische ligging, infrastructuur en de breedte- en dieptegroei in de Europese Unie, de ICT-revolutie en de relatief goed geschoolde beroepsbevolking.

Nieuw-Zeeland heeft daarentegen te kampen met een aantal structureel negatieve en remmende factoren. Ten eerste bieden de geringe bevolkingsomvang en de lage bevolkingsdichtheid minder potentieel voor schaal- en agglomeratievoordelen. Ten tweede zijn de interne vervoerskosten door de uitgestrektheid van het land relatief hoog. Ook blijft het land, ondanks fax en internet, geografisch geïsoleerd. Daarnaast blijft de Nieuw-Zeelandse economie gevoelig voor fluctuaties in de wereldprijzen van agrarische producten. De prijzen van deze producten variëren nu eenmaal meer dan die van industriële producten.

Nieuw Zeeland heeft echter minder last van de vergrijzing van de bevolking en de overheidsschuld is ook sterker teruggedrongen dan in Nederland, zodat een opwaartse druk op de belastingen kan worden voorkomen. In Nederland zou de vergrijzing en de relatief lage arbeidsparticipatie op langere termijn de concurrentiepositie kunnen verzwakken. Het is voor beide landen vooralsnog verstandig meevallers in belastinginkomsten tijdens hoogconjunctuur (de 'vette jaren') te gebruiken voor het terugdringen van de overheidsschuld in plaats van nieuwe bestedingsplannen te maken. Een terughoudend uitgavenbeleid kan een appel voor de dorst in 'magere jaren' betekenen.

De Nieuw-Zeelandse overheid vraagt zich recentelijk af of aansluiting bij een groter land, bijvoorbeeld in de vorm van een monetaire unie met Australië of economische integratie met de NAFTA-landen, niet de volgende stap zou moeten zijn in het hervormingsproces. Er worden nu verschillende studies over deze vraagstukken uitgevoerd. In zekere zin is men er dus van overtuigd dat een kiwi in een polderlandschap tot betere ontplooiing zal kunnen komen

¹ Een goed overzicht van de historische achtergrond, de beleidsmaatregelen en de gevolgen tot rond 1995 kan worden gevonden in Lewis Evans e.a., *Economic reform in New Zealand 1984-1995: the pursuit of efficiency*, *Journal of Economic Literature*, december 1996, blz. 1856-1902, en in B. Silverstone e.a., *A study of economic reform: the case of New Zealand*, Elsevier North-Holland, Amsterdam, 1996. K. Kleinveld e.a. maken in *Kiwi's in de polder*, Research Memorandum, Economische Faculteit, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2000, een brede vergelijking van het kiwimodel en het poldermodel, terwijl C. Gorter en J. Poot in hun *Measuring the impact of labour-market deregulation: a comparison of the Netherlands and New Zealand*, in: G. Crampton (red.), *Regional unemployment, job matching and migration*, Pion, London, 1999, het arbeidsmarktbeleid van Nederland en Nieuw Zeeland onder de loep nemen.

² Zie bijvoorbeeld P. Dalziel, *New Zealand's economic reforms failed to achieve their ultimate objectives*, University of Canterbury, Christchurch, 1999.

³ Zie bijvoorbeeld het commentaar in *The Economist* van 6 maart 1999.

4 Zie ook K. Kleinveld e.a., op. cit.

Copyright © 2000 - 2003 Economisch Statistische Berichten (www.economie.nl)